

Afgiftekantoor Gent X
Erkenningsnummer P303157
Toelating gesloten verpakking
Gent X – Erknr. BC 6365

BELGIË
PB
GENT X
3/2207

de Boskrant, onmisbaar voor elke bosliefhebber

DE BOSKRANT

VU: BART MUYS – Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode (Melle)
tel. 09-264 90 50 – fax 09-264 90 92 – info@vbv.be

verschijnt 5 x per jaar: feb-april-juni-sept-dec
34ste jaargang nr 5

2004
december

WERKTEN MEE AAN DIT NUMMER

Griet Buyse, Jeroen Franssen, Katrijn Gijsel, Robbie Goris, Noah Janssen, Bart Meuleman, Bart Muys, Steven Sioen, Kristel Steenhout, Nancy Van Camp, An Vanden Broeck, Kristine Vander Mijnsbrugge, Jos Van Slycken, Werner Verhoeven.

EINDREDACTIE

Griet Beckers, Katrin Goyvaerts, Inge Ketels, Inge Serbruyns, Geert Van Kerckhove.

ARTIKELS EN BERICHTEN

Artikels en berichten kunnen steeds toegezonden worden naar het adres van de VBV. Zij zullen voor publicatie aan de redactieraad worden voorgelegd. Gedeeltelijke of gehele overname is steeds toegelaten mits bronvermelding.

BIJDRAGE

Lidgeld + Boskrant: € 15,00

Lidgeld + Boskrant + Bosrevue: € 25,00

Lidgeld student (Boskrant): € 10,00

Lidgeld student (Boskrant + Bosrevue): € 18,00

Te storten op rekening 448-3605351-56 met vermelding 'Lidgeld vbv 2005'

VORMGEVING

Aanzet/Making Magazines (Gent)

DRUKWERK

Druk in de Weer (Gent)

Gedrukt op chloorvrij gebleekt kringlooppapier

FOTO VOORPAGINA

Schuilhut in Litouwen

© Johan Van Den Bosch

Inhoud

1	EDITO
2	VAN BOOM TOT EVENAAR
4	VBV-ACTIEF
4	Werkgroep Recreatie
5	Werkgroep Actie & Beleid
6	Werkgroep Tropisch Bos
7	Werkgroep Pro Silva
8	OVER IEPEEN EN STELEN
	De fladderiep in Vlaanderen: onbekend is onbemind
11	WANDELEN & FIETSEN
	Liedekerkebos en Hertigembos opnieuw verbonden!
15	VBV-ACTIEF
16	DREVEN IN MEERDAALWOUD
	Het beheer van dreven, nu en in de toekomst
20	DE BOOMHUT
	Het plezier van de Vlier en het gezeik van de Eik
22	HET BOSJARGON ONDER DE LOEP
	Boven, neven- en onderetage
24	BOS & CULTUUR
	Litouwen (1)

Emeritaat voor VBV pionier

Op 1 oktober 2004 is Prof. Dr. ir. Noël Lust, hoofd van het Laboratorium voor Bosbouw van de Universiteit Gent op emeritaat gegaan. Gedurende zijn loopbaan heeft Noël Lust een belangrijke bijdrage geleverd tot het bosbeleid in Vlaanderen en tot de ontwikkeling van de VBV.

Noël Lust is maar liefst 20 jaar voorzitter geweest van de VBV, toen nog Vlaamse Bosbouwvereniging genoemd. Hij bestuurde de kleine maar gestaag groeiende vereniging als een goede huisvader: financiële middelen en personeelskader werden opgebouwd en iedereen kreeg kansen om nieuwe ideeën waar te maken. In die periode groeiden en bloeiden initiatieven zoals de week van het bos, de aandacht voor bosrecreatie met de openstelling van vele bossen, talrijke brochures en educatieve uitgaven over het bos, de initiatiefgroep, ... Als mooie afsluiter van die periode ontstond het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal met de VBV als medestichter.

Als wetenschapper startte Noël Lust zijn loopbaan met natuurlijke bosverjonging. Later evolueerde het onderzoek in zijn labo vooral naar de thema's nutriëntenkringlopen en natuurlijke bosdynamiek. Maar zijn echte specialisatie als onderzoeker lag in bosbeleid en boswetgeving. Als geen ander doorgrondt hij het Bosdecreet, waarvan hij voor de goekeuring in 1990 ook de parlementaire commissie heeft bijgestaan met advies. Hij werd lid van de club van Europese professoren bospolitiek, één van de weinige wetenschappelijke groepen die nog het Duits in plaats van het Engels als voertaal hanteert. Via dit kanaal werd het Vlaamse bosbeleid onder de internationale aandacht gebracht. Het Bosdecreet, onze subsidiestelsels, de responsabilisering van eigenaars via bosgroepen, de localisatiemethodiek voor stadsbossen werden er als belangrijke innovatieve instrumenten bestudeerd. Voor dit internationaal gezelschap organiseerde Noël Lust tweemaal het 'Bospolitiker Treffen' in Gent. Binnen die groep stond hij bekend als een overtuigend promotor van het natuurgericht bosbeheer. Terug in het binnenland kroop hij regelmatig in zijn pen om ministers in hun bosbeleid bij te sturen en hen de principes van bosbehoud, bosuitbreiding en multifunctioneel bosbeheer in herinnering te brengen.

Gedurende die vele jaren heeft de Universiteit Gent aan de VBV onderdak verleend. Die gastvrijheid heeft voor grote kruisbestuiving gezorgd die ongetwijfeld een positieve invloed heeft gehad op het bosonderzoek, het bosonderwijs en vooral het bosbeleid in Vlaanderen. Daarom wil de VBV Noël Lust van harte feliciteren en bedanken. We wensen hem een verdiende rust en hopen hem nog vaak te mogen ontmoeten als éminence grise op onze initiatieven en activiteiten.

Bart Muys

Voorzitter Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

TROFEEËNJAGERS VANGEN BOT

Half oktober namen 166 landen, in kader van de Internationale Conferentie over handel in Bedreigde Diersoorten (CITES), de handel in 's werelds flora en fauna opnieuw onder de loep. De bescherming van olifanten en walvissen blijft overeind. Voorstellen van Namië om de jacht op olifanten opnieuw beperkt toe te laten (voorstel voor jaarlijks 2000 ton ivoor) gaan niet door. Ook Japan slaagde er niet in om voldoende steun te vinden om de jacht op dwergvinvissen opnieuw toe te laten. Tijdens deze conferentie haalde Indonesië zijn slag thuis: de handel in het hout van de ramin (blond tropisch hardhout oa. aangevend voor biljartkeus en gordijnlatten) wordt voortaan onderworpen aan zeer strenge regels. Ook de hoodia-cactus, vandaag veelal gebruikt als vermageringsmiddel, ziet zichzelf voortaan beter beschermd.

MEER... | www.ipsnews.be

KENIAANSE 'BOOMVROUW' ONTVANGT NOBELPRIJS VOOR DE VREDE

Wangari Maathai is momenteel vice-milieu-minister in Kenia en werd in Afrika bekend als 'boomvrouw' nadat ze de Green Belt Movement oprichtte in 1977. Deze organisatie heeft in Afrika, met de hulp van voornamelijk plattelandsvrouwen, miljoenen bomen geplant om ontbossing tegen te gaan. Ze krijgt haar waardering voor haar politiek, ecologisch en maatschappelijk engagement.

MEER... | www.novib.nl
| www.ipsnews.be, www.greenpeace.be

RUSLAND RATIFICEERT KYOTO

De eerste kamer van het Russische Parlement besliste op 22 oktober om de ratificatie van het

Kyoto-protocol goed te keuren. Door deze positieve stemming duurt het nog 90 dagen voor het internationale verdrag tegen de uitstoot van broeikasgassen effectief in werking treedt. Milieuorganisaties juichen deze beslissing toe maar bepleiten drastischere reducties dan de afspraak om de uitstoot tegen 2012 met 5% onder het niveau van 1990 te krijgen. Rusland doet eigenlijk een goede zaak met deze ratificatie: door de instorting van de Sovjet-unie zit hun uitstoot al dertig procent onder het niveau van 1990, zij kunnen dit ten gelde maken aan landen die problemen hebben om de Kyoto-norm te halen. Bovendien kan Rusland zijn enorme bosbestand in krediet brengen. Elders in Europa (Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Nederland) worden afspraken gemaakt om uitstoten van broeikasgassen te verminderen met 40% tegen 2020 tot 60% tegen 2050. Ook ons land is dringend toe aan het uitwerken van een langetermijnsvisie inzake uitstootreducties.

MEER... | www.greenpeace.be, www.wwf.be

GIFTIGE COCKTAIL IN HET BLOED VAN EU-MINISTERS

WWF constateerde 55 verschillende chemische producten, waaronder het beruchte DDT, bij een bloedonderzoek van 14 Europese ministers van Milieu en Gezondheid. De organisatie lanceerde deze stunt in het kader van het debat over de reglementering van chemische producten in de Europese Unie. De producten die in het bloed van de ministers werden aangetroffen, worden gebruikt in brandwerende zetels, pannen met anti-kleeflagen, vetwerende pizzadozen, parfums, insecticiden, ... aldus WWF. Binnen de EU wordt momenteel een wetsvoorstel besproken (REACH) dat de registratie van chemische producten zou ver-

© WWF

Lena Sommestad (minister van Leefmilieu, Zweden)

plichten, gekoppeld aan het voorzien van een duidelijke waarschuwing over de eventuele gevaren ervan. Het voorstel vraagt tevens voor gevaarlijke substanties, meer bepaald die substanties die zich onomkeerbaar opstapelen in milieu of lichaam, of die de hormonale werking verstoren, een speciale vergunning. WWF wees er tevens op dat diersoorten waar ook ter wereld dezelfde chemicaliën binnen krijgen als de EU-ministers ...

Bronnen: Associated Press, AFP

MEER... www.wwf.be

RODE LIJST INDEX ALS BAROMETER VOOR VERLIES AAN BIODIVERSITEIT

In april 2002 verklaarden 188 leden van de biologische diversiteitsconventie (CBD) zich akkoord om het verlies aan biodiversiteit sig-

nificant te reduceren tegen 2010. Dit doel is een geweldige uitdaging maar tevens is het niet evident om in 2010 na te gaan of dit doel al of niet werd bereikt. De Rode Lijst Index, beschreven door Butchart en collega's in het tijdschrift *PloS Biology* gaat de veranderingen na inzake het uitstervingsrisico tussen 1988 en 2004 voor alle vogelsoorten. Deze Rode Lijst Index moet toegevoegd worden aan de 8 indicatoren, goedgekeurd in februari 2004 voor de vooruitgang te meten in kader van de biodiversiteitsconferentie tegen 2010. Ondanks het feit dat deze index momenteel nog focust op voornamelijk vogelsoorten, zijn indices voor zoogdieren en amfibieën onderweg, net zoals voor reptielen, vissen en planten.

MEER | *Nature* 431, 1046 (2004) /
PloS Biology 2: e383

EUROPESE VOGELS IN GEVAAR

43% van het Europese vogelbestand (dit zijn 226 vogelsoorten, waaronder 63 in België) dreigen te verdwijnen in Europa. Dit is de trieste conclusie uit een studie van Birdlife International. Intensieve landbouw en klimaatsveranderingen liggen aan de basis. Verschillende vogelpopulaties hebben zich niet meer hersteld na enorme dalingen in aantal in de jaren 70 en 80. Ook de rasechte cultuurvogels als de huismus en de spreeuw verdwijnen stil aan uit de woongebieden. Toch zijn een aantal soorten in aantal toegenomen zoals onder meer de vale gier en de zeerarend, dit dankzij beschermingsmaatregelen.

MEER | www.birdlife.net

Werkgroep Recreatie

INHEEMS, STREEKEIGEN EN AUTOCHTOON? EEN TOCHT DOORHEEN DEZE BEGRIPPEN, IN EEN UNIEK RIVIERDUINENGEBIED

KATRIJN GIJSEL

De handel en verspreiding van boomzaden maakte vanaf 1600 opgang in onze contreien, waardoor het anno 2004 erg moeilijk is om nog bestanden terug te vinden die met absolute zekerheid autochtoon zijn. In elk geval werden in Vlaanderen inventarisaties uitgevoerd om die locaties op te sporen waar mogelijk autochtoon materiaal te vinden is. Na het screenen ter plaatse, moet ook het zaad geoogst worden en vervolgens opgekweekt tot bosplantsoen. Het oogsten gebeurt momenteel bijna volledig door vrijwilligersacties zoals deze van de VBV.

Momenteel kijken particuliere kwekerijen de kat uit de boom. Er zijn diverse kwekerijen die via contractteelt autochtoon zaad opkweken in opdracht van verenigingen en regionale landschappen. Het knelpunt is dat al bij de zaadoogst moet ingeschat worden hoeveel planten men drie jaar later zal nodig hebben. Om autochtone zaadoogst in de toekomst iets makkelijker te maken, werkt Kristine Vander Mijnsbrugge (IBW) aan de aanleg van zaadtuinen. Dit zijn 'boomgaarden' waar autochtoon plantgoed van een bepaalde boomsoort zodanig wordt aangeplant dat deze bomen later maximaal zaad zullen produceren. Op die manier kan het intensieve zoeken van de enkele autochtone zaadbomen die in houtkanten en bossen zijn overgebleven, worden vervangen door het oogsten in deze zaadboomgaarden.

© VBV

Op zoek naar autochtone eikels

We trokken met VBV het Warandeduinen-Speelbos-gebied in om zelf autochtone eikels te oogsten. Deze zullen worden opgekweekt in een private boomkwekerij (contractteelt) en binnen drie jaar ter beschikking staan voor aanplantingen van (openbare) bossen. De Warandeduinen vormen een uniek reliëf van rivierduinen in Vlaanderen. Ze ontstonden zo'n 15.000 jaar geleden toen de Schelde door een brede onbegroeide zandvlakte stroomde en de wind het zand deed verstuiven tot duinen.

ONDERTUSSEN IN WACHTEBEKE, IN HET EIGENSTE VBV-BOS: DE EERSTE BEHEERWERKEN ACHTER DE RUG

ROBBIE GORIS

De Papdijk in Overslag bij Wachtebeke. Veel belletjes zullen er niet rinkelen, maar daarom is het geen minder historische locatie. Na 30 jaar ijveren voor het bos, kreeg de VBV van één van z'n leden een heus bos nagelaten. Zelf woon ik er al enkele jaren in een holletje onder de grove den- nen, dus laat me toe om ook de rest van het VBV-bosje even voor te stellen. Het pareltje is een drietal hectare groot en is gevarieerder dan je van deze arme zandgrond zou verwachten. Naast m'n dennenbosje ligt een stille open plek met heide en bolletjes van zomereiken. Verder door kom je nog rustige beuken, ruwe berken, tamme kastanjes, Corsicaanse den- nen, Amerikaanse eiken, wintereiken en, als je niet oplet, de kat van de burens tegen. Hier en daar een struikje brem, een braamstruweel en nog wat zaailingen, en je hebt al mijn houtige vriendjes ontmoet. Onlangs zag ik nog enkele Veebeveetjes druk in de weer met bomen

VBV

VBV-vrijwilligers aan het werk

voor de toekomst aan te duiden, een knoert van een Amerikaanse vogelkers om te zagen en plannen voor het beheer te bedenken. Het wordt mooi, mijn VBV-bos!

Dikke muizenknuffel,
Roberto Ratón del Bosque

Werkgroep Actie & Beleid

LUDIEKE ACTIE TIJDENS OPENING IEPERSE TORTELBOSS

JASSE CNUDE

Het is een jaarlijks terugkerende ge- woonte om tijdens de Week van het Bos het VBV-Bosmemorandum te overhandigen aan de Minister voor Leefmi- lieu. Vorig jaar deden we dat aan het Mekka

van de Vlaamse Regering, het Martelarenplein in Brussel. Dit keer trokken we naar Ieper. Re- den? Minister Peeters was er, samen met Mi- nister-President Yves Leterme alsook Zijne Prinselijke Hoogheid Laurent. Na de gebrui-

kelijke speeches gingen de genodigden wandelen in het Tortelbos. Aan de ingang van dat bos stonden VBV-vrijwilligers om het Bosmemorandum anno 2004 aan de minister te overhandigen. Ideale stek, want daar stond de verzamelde pers ook te wachten. Minister Peeters ontving de tekst en beloofde deze aandachtig te lezen. Hij beloofde ook nog eens plichtsbewust de 10.000 hectare extra bos na te streven, zoals in het Regeerakkoord is afgesproken. Waarvan akte!

© VBV

© VBV

De pers hapte graag toe op onze ludieke interactie.

En de Minister beloofde ons document grondig te zullen lezen. Waarvan akte.

VBV-vrijwilligers maken zich klaar voor het grote moment.

Werkgroep Tropisch Bos

ONDERZOEK NAAR SAMENWERKINGSMOGELIJKHEDEN MET DE GREEN BELT MOVEMENT VAN WANGARI MAATHAI, KENYAANS MILIEU-ACTIVISTE EN WINNARES NOBELPRIJS VOOR DE VREDE

Schitterend nieuws voor elke bosliefhebber. Deze dame heeft haar ganse leven gefocust op herbebossing. Meer dan 25 miljoen bomen werden door haar Green Belt Movement aangeplant. Meer zelfs: Maathai maakte een goeie, werkbare mix van herbebossing, armoedebestrijding en gender. Een mix waar mens en natuur duurzaam bij winnen. Een meer dan verdiende Nobelprijs-winnares voor de Vrede!

Op dit ogenblik is de werkgroep Tropisch Bos van de VBV contacten aan het leggen met de Green Belt Movement. Bedoeling is via concrete werking in de tropen de problematiek in Vlaanderen bekend te maken. Vlaanderen sensibiliseren. Dit willen we ook hard maken door een kleinschalig project in een ontwikkelingsland te ondersteunen via fondsenwerving.

Werkgroep Pro Silva

TWEEDAAGSE EXCURSIE IN 'BOIS DE LAUZELLE', HET UNIVERSITEITSBOS VAN LOUVAIN-LA-NEUVE

NOAH JANSSEN (FOTO'S ROBBIE GORIS)

Traditiegetrouw organiseerde de werkgroep Pro Silva ook dit jaar een najaarsexcursie. Met het thema 'beheer van bossen op rijkere bodemtypes' werd geopteerd voor een bezoek aan het proefbos van Louvain-la-Neuve, omdat dit bos nogal experimenteel beheerd wordt en er dus voldoende discussiestof aanwezig was. Verdeeld over twee dagen namen een vijftigtal geïnteresseerden deel aan de goed voorbereide wandelingen. Omvormen van monotone beukenbestanden naar gemengde bosbestanden, wer-

Bois de Lauzelle

ken met natuurlijke verjonging en intensief behandelen van de toekomstbomen opdat er kwaliteitshout geproduceerd wordt waren enkele van de thema's die behandeld werden. De discussies de hierover bestaan kan u meevolgen op het bosbeheerforum (www.vbv.be/forum). Tijdens de excursie werden er contacten gelegd met de mensen van Pro Silva Wallonië. Een aangename kennismaking.

Discussie op het terrein: een beproefd Pro Silva-recept

De fladderiep in Vlaanderen: onbekend is onbemind

KRISTINE VANDER MIJNSBRUGGE, AN VANDEN BROECK EN JOS VAN SLYCKEN

Wie kent de inheemse fladderiep (syn. steeliep)? Velen moeten het antwoord schuldig blijven, want door het verdwijnen van zijn natuurlijke habitat, het ooibos, is de fladderiep in Vlaanderen uiterst zeldzaam geworden. Nochtans heeft deze soort enkele belangrijke troeven.

Hij wordt in de natuur niet aangetast door de olmenziekte en is daarom een haalbaar alternatief voor de twee andere inheemse olmen, de ruwe iep (syn. bergiep) en de gewone iep (syn. veldiep) bij (her)bebossing en in laanaanplantingen. Aan het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW) wordt een beschermingsprogramma voor de fladderiep uitgewerkt. Meer informatie vind je op hun website of bij de auteurs. De Boskrant geeft u alvast een voorsmaakje.

HOE HERKENNEN WE EEN FLADDERIEP?

De fladderiep herken je aan de heel typisch lang gesteelde bloemen en vruchten. Deze bloemen en vruchten zijn bij zowel de gewone als de ruwe iep zeer kort gesteel (maximum een halve centimeter). Maar, de periode waarin dit zichtbaar is, is heel kort (maart-mei). Naast de opvallende bloeiwijze kan de boom herkend worden aan het blad, hoewel dit niet eenduidig is. De zijnerf van het blad van de fladderiep lopen mooi evenwijdig en splitsen bijna niet, in tegenstelling tot de twee andere inheemse iepen. De fladderiep heeft een sterk asymmetrische bladvoet, maar dit kan ook bij de andere iepen voorkomen. Daarnaast zijn bij volgroeide bomen plank-

wortels aanwezig, die vermoedelijk een evolutionaire aanpassing zijn aan het ooibos, de natuurlijke niche van de soort.

WAAR VIND JE EEN FLADDERIEP IN VLAANDEREN?

De fladderiep hoort thuis in het ooibos. Door de systematische indijking van de grote rivieren in Vlaanderen is deze typische habitat echter sterk geslonken. Net als de zwarte populier is de fladderiep een grote zeldzaamheid geworden in Vlaanderen. Het is vooral dankzij de inventaris naar autochtone bomen en struiken dat er nog een aantal nieuwe vondsten genoteerd zijn, naast enkele gekende locaties. Naast deze autochtone vindplaatsen werden een reeks fladderiepen in lanen, arboreta, relatief recent aangeplante bossen en privé-tuinen in kaart gebracht, in het kader van een internationaal onderzoeksproject met steun van de Europese Commissie. Op heel wat van de autochtone vindplaatsen zijn de fladderiepen knotbomen of oude hakhoutstoven. De mooiste (dikste) oude knotbomen staan in de Vorte bossen te Ruiselede (West-Vlaanderen), in een klein valleibosje in Sint-Lievens-Houtem (Oost-Vlaanderen) en in een oude houtkant in Zoerselbos (Antwerpen). Hakhoutstoven zijn terug te vinden in een duinrandbosje in De Panne

(westkust), op verschillende plaatsen in en rond Heers (zuid-Limburg) en in Zandhoven (Antwerpen). Op de twee laatste locaties zijn enkele hakhoutstoven ontdekt met een omtrek van om en bij de 8 m. Op de meeste locaties komen naast de fladderiep ook de gewone en de ruwe iep voor. Gezien hun verschillende ecologische vereisten zou dit vragen kunnen doen rijzen over de autochtoniteit van deze populaties. In de meeste gevallen zijn het wel manifest oude bomen en stoven en staat de cultuurhistorische waarde buiten kijf.

DE IEENZIEKTE

De iepenziekte is een zeer besmettelijke verwelkingziekte veroorzaakt door een schimmel die door kevers (iepenspintkevers) wordt overgebracht van zieke naar gezonde bomen. De schimmel woekert in de houtvaten en verhindert zo de watertoevoer naar de kroon die dan ook uitdroogt en afsterft. De aantasting begint met één tak en kan zich in enkele weken tijd verspreiden over de hele kroon. Kenmerkend zijn verdroogde gele of bruine bladeren, die vroegtijdig afvallen (einde juni). De bovengrondse delen van de boom sterven af, de wortels kunnen overleven en opnieuw uitschieten. Nieuwe scheuten worden opnieuw aangetast vanaf ze een omtrek van om en bij de 20 cm bereiken. Kunstmatige infectieproeven, waarbij de schimmel in het hout van de boom wordt binnengebracht, die uitgevoerd werden o.a. aan het IBW, toonden aan dat de fladderiep wel gevoelig is voor deze schimmel, net als de gewone en de ruwe iep. Maar, de iepenspintkever wordt in de natuur niet aangetrokken tot de fladderiep. In West-Europa, waar de kevers zich vooral voeden met gewone iep, werden zelden symptomen van de iepenziekte waargenomen bij de fladderiep in de natuur. In Cen-

Fladderiep in Vlaanderen

traal en Oost-Europa daarentegen, werd de olmenziekte wel reeds waargenomen op fladderiep. De gewone iep en de ruwe iep komen daar van nature minder of niet voor, zodat de kevers die de schimmel overdragen niet de keuze hebben tussen verschillende iepensoorten. Dit maakt de fladderiep tot een interessant alternatief in West-Europa voor de gewone en ruwe iep, die beide zeer gevoelig zijn voor de olmenziekte in de natuur. Het hout van de fladderiep is evenwel minder kwaliteitsvol dan dat van de gladde en ruwe iep. Een derde van de stamdiameter wordt ingenomen door het minder duurzame spinthout. Het blad verteert dan weer net als de andere iepen vlot wat de humusvorming ten goede komt. Omdat de fladderiep geen wortelopslag vertoont komt de boom bovendien in aanmerking voor laanbe-

plantingen. Zo kunnen oude afgestorven ol-mendreven opnieuw aangeplant worden met fladderiep. De plankwortels zorgen voor een extra esthetisch pluspunt. Er is evenwel nog weinig ervaring met dreven van fladderiep. De vraag is of het noodzakelijke snoeiwerk aantasting door olmenziekte toch zou kunnen induceren bij gebruik van toevallig besmette snoeischaars (omdat vb. net ervoor een besmette gewone iep werd gesnoeid).

VERMEERDERING

Het rijpe zaad van fladderiep kan niet worden bewaard. Het moet onmiddellijk worden uitgezaaid voor een goede kieming. Om een commercieel haalbare zaadoogst te bereiken wordt momenteel aan het IBW materiaal ingezameld voor de aanleg van een autochtone zaadtuin. In de zomer van 2003 werden groenstekken genomen van fladderiepen in Heers, Hasselt en Ploegsteert (Poperinge). In de winter van 2003-2004 werden fladderiepen van onder meer De Panne, Sint-Lievens-Houtem en Lille afgeënt op een ruwe iep-onderstam. Van deze enten zullen in de zomer van 2005 groenstekken worden genomen. Het voordeel van stekken is dat de uiteindelijk planten in de zaadtuin op eigen wortel staan. Zo is er geen risico op afstoting van de ent door de onderstam, ook niet op latere leeftijd. Op die manier kunnen we binnen enkele jaren een zaadtuin aanleggen.

ONDERZOEK GEWENST

Gezien de restpopulaties van fladderiep in Vlaanderen zeer zeldzaam zijn, en niet zelden slechts uit enkele individuen bestaan, is het wenselijk om over meer informatie te beschikken rond de genetische diversiteit. Vooraleer de zaadtuinen worden aangeplant, is het nuttig te

weten of de diversiteit van het resterende Vlaamse materiaal voldoende hoog is om vitaal zaad te produceren. De zaadtuin kan gemakkelijk aangevuld worden met materiaal vanuit Wallonië (populatie in de Viroinstreek), Nederland en of West-Duitsland (populatie te Jülich).

DE FLADDERIEP IN EUROPA

De fladderiep kende ook in andere Europese landen een sterke achteruitgang. Het indijken van rivieren, aanleggen van dammen en sluizen en het ontbossen van de rivieroever resulteerde in heel Europa in een reductie van zijn natuurlijke habitat, de oobossen. Enkel kleine, sterk gefragmenteerde populaties fladderiep zijn nog te vinden langsheen sommige Europese rivieren, maar deze populaties dreigen verloren te gaan als gevolg van o.a. genetische factoren (inteelt, beperkte genetische diversiteit).

BESCHIKBAARHEID PLANTSOEN?

Het zal nog enige jaren duren vooraleer de zaadtuin van fladderiep overvloedig zaad zal produceren en vooraleer er dus plantsoen vrij op de markt te koop kan aangeboden worden. In tussentijd zijn er hier en daar kleinschalige initiatieven van afdeling Bos & Groen en lokale natuurverenigingen om zaad geoogst op de moederbomen op te kweken (o.a. in De Panne, Zoersel en Heers), evenwel tot nu toe voor eigen gebruik.

Meer informatie?

Kristine Vander Mijsbrugge
kristine.vandermijsbrugge@
lin.vlaanderen.be

Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer
Gaverstraat 4, 9500 Geraardsbergen
tel. 054/43 71 46

Liedekerkebos en Hertigembos opnieuw verbonden!

GRIET BUYSE

De Week van het Bos viert elk jaar een bijzondere en feestelijke gebeurtenis. Zondag 3 oktober ll gebeurde dat in Liedekerke. De afdeling Bos & Groen zorgde opnieuw na vele decennia voor de verbinding tussen Hertigem- en Liedekerkebos. Vanaf nu zijn deze twee bossen immers niet langer twee afzonderlijke bossen! Tijdens de Week van het Bos werd deze verbinding officieel ingewandeld. We wandelen ze samen met jullie in deze Boskrant nog eens door.

© Marc Symoens

Het Liedekerkebos maakte vroeger, vele jaren terug, deel uit van het 'Kolenwoud' waartoe ook het Zoniën- woud, het Meerdaalwoud en het Hallerbos behoorden. Uiteraard rest ons nu slechts een miniem deeltje van wat dit woud ooit was ... Liedekerkebos heeft dan ook reeds een flinke geschiedenis achter de rug. Lang geleden,

vooral een bouwpromotor grote delen van het bos kocht om te verkavelen, kwam het bos zelfs in handen van het luciferbedrijf Union Match. Een verregaande bouwwoede en het inrichten van weekendverblijfsjes hebben stelselmatig delen van het bos doen verdwijnen. Gelukkig kwam hieraan een einde doordat Liedekerkebos in 1975 geklasseerd werd als

© Marc Symones

Eén van de poelen in Liedekerkebos

landschap. In 1980 verwierf het Vlaamse Gewest 54 ha van het bos en stelde het open voor het publiek. Een jaar later werd door een overeenkomst met de toenmalige RTT (Belgacom) bijkomend 23 ha gehuurd, de kern van het huidige bosreservaat. Ondertussen zijn Liedekerkebos en Hertigembos in eigendom van de afdeling Bos & Groen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

De wandeling start aan de ingang van het Liedekerkebos. Ongeveer waar de Ed. Schelfhoutstraat overgaat in de Gravenbosstraat (Liedekerke) vinden we de parking aan de ingang van het bos. Vlakbij is er ook een halte van De Lijn, we kunnen dus ook met het openbaar vervoer tot aan Liedekerke- en Hertigembos geraken.

Na een snelle blik op het informatiebord beginnen we onze wandeling door de lange, centrale dreef die voor ons ligt. Deze dreef is recent opnieuw verhard. Dit maakt dat de wandeling ook voor roelstoelgebruikers best aantrekkelijk is. Over het algemeen zijn de dreven in het Liedekerkebos (niet in Hertigem) trouwens goed begaanbaar, uiteraard rekening houdend met het weer van de voorbije dagen.

De gedeelten rechts van de dreef waren vroeger in eigendom van de toenmalige RTT. Nu is deze 21 ha een bosreservaat, dat werd aangeduid om de natuurlijke evolutie van dit bos wetenschappelijk te kunnen volgen en er de natuurrijkdom te verhogen. In bosreservaten doet de mens een stapje terug en krijgt de natuur alle ruimte om zich te ontwikkelen. Tot halverwege vorige eeuw was dit deel van het Liedekerkebos een vrij open bos waar verschillende weides tussen lagen, maar waar ook zendinstallaties voor lange afstandscommunicatie waren opgesteld. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden deze installaties door de bezetter ontmanteld en sindsdien is daar een heel spontane bosontwikkeling. In het hele bos wordt trouwens een hoge natuurwaarde nagestreefd, die gecombineerd moet worden met een vrij intensieve recreatie.

We zetten onze tocht verder en volgen de dreef rechtdoor, bijna tot op het einde. De laatste tientallen meters van de dreef zijn onverhard. Die nemen we niet, maar we slaan linksaf en blijven het verharde pad volgen. Dat draait snel terug naar rechts. Een eindje verderop volgen we logischerwijs mee naar links, we blijven de verharde dreef volgen.

Het bos is op de paden overal toegankelijk voor wandelaars. Fietsen is niet toegelaten. Het Liedekerkebos, met aansluitend de recente verbinding met het Hertigembos, is duidelijk een paradijs voor wandelaars en lopers. Een hele reeks atletiekclubs en loopverenigingen, maar ook veel individuele lopers komen hier trainen en genieten van de groene omgeving.

© Marc Symones

Een aanplanting van een bosdreef in de buurt van de Hollebeek

Na een paar honderd meter komen we aan een s-bocht. De dreef die naar links gaat, brengt ons terug naar de ingang. Wij volgen echter mee naar rechts en bereiken zo de rand van het Liedekerkebos en de weg naar het Hertigembos.

Dit najaar werden beide bossen verbonden! Door de aankoop en bebossing van een weiland tussen beide bossen in, de aanleg van een brug en een wandelweg kan men in een prachtig decor het gehele boscomplex verkennen.

We gaan over het brugje over de Hollebeek. De Hollebeek vormt de grens tussen Liedekerke en Sint-Katharina-Lombeek, deelgemeente van Ternat. Een recent aangeplante lindendreef leidt ons naar het Hertigembos. Langs deze

dreef zien we de jonge aanplanting die beide bossen met elkaar verbindt. Na ongeveer 350 meter slaan we rechstaf. Zo wandelen we het Hertigembos binnen.

Eind 1995 verwierf afdeling Bos & Groen van de Vlaamse Gemeenschap hier 12 ha weiland. Een jaar later startte men de bebossing van dit lichtjes hellend landschap. Tijdens de jaren '96 tot '98 werden deze percelen beplant met verschillende inheemse boom- en struiksoorten zoals wintereik, zwarte els, gewone es, meidoorn, trilpopulier, wilg, boskers. De verschillende boomsoorten zijn als dreefboom (aan de rand van het bos) of afwisselend in cirkels aangeplant. Deze vrij recente aanplanting van het Hertigembos is eigenlijk een herbebossing. Tussen de twee wereldoorlogen in werd het bos hier immers gerooid.

© Marc Symones

Officiële opening tijdens de Week van het Bos van de verbinding tussen Liedekerke- en Hertigembos

Een lusvormig wandelpad van ongeveer 1500 m leidt ons door het Hertigembos. We volgen het volledige wandelpad tot we opnieuw aan ons startpunt aan het Hertigembos komen. Het brugje dat we onderweg oversteken, kruist een afwatering die uitkomt in de Hollebeek.

We wandelen rondom de graasweide (3 ha) waarop Fjordenpaarden grazen. Voor wie uitgebreidere wandelingen wil maken, is het leuk om weten dat het Hertigembos aansluit op enkele officiële voetwegen in de buurt. Het is interessant om onderweg ook eens te letten op de verschillende kleurrijke en soortenrijke struikengordels. We komen onder andere struikengroepen van kardinaalsmuts, hondsroos, eglantier, hazelaar, Gelderse roos en meidoorn tegen.

Eenmaal terug aan de start van Hertigembos wandelen we via de Lindendreef terug naar het Liedekerkebos. Daar nemen we de alter-

natieve dreef terug naar de ingang van het bos. Onderweg komen we dan ook nog langs een speelweide. De percelen in de omgeving van die speelweide werden slechts een tiental jaren geleden aangeplant.

We naderen het einde van de wandeling. De bosuitbreiding die hier werd gerealiseerd, is niet alleen een mooi verhaal, maar ook een prachtige realisatie op het terrein. Tijdens de Week van het Bos-wandeling genoten honderden bezoekers van deze tocht. Bovendien werden ook de verdere plannen voor Liedekerke- en Hertigembos voorgesteld. Het is immers de bedoeling om nog aan verdere bosuitbreiding te werken in de omgeving. Daarnaast wordt ook gestart met de opmaak van een beheerplan voor dit nieuwe, aaneengesloten boscomplex, waarbij heel wat ruimte zal gecreëerd worden voor de inbreng van geïnteresseerden. VBV zal je verder op de hoogte houden.

VBV kalender

ALWEER EEN LEUKE UITSTAP VAN DE WERKGROEP RECREATIE: BEDRIJFSBEZOEK AAN SYLVA WAARSCHOOT!

Op 18 december om 14 uur verzamelen we in Waarschoot voor een bedrijfsbezoek aan de boomkwekerij Sylva. Allerlei weetjes komen aan bod aan de hand van een geleide wandeling. Kom mee kijken in één van de 'kraamafdelingen' van onze Vlaamse bossen! Einde voorzien om 16.30 uur.

Meer info en inschrijven via katrijn.gijsel@vbv.be kan tot 15 december. Gratis voor leden, niet-leden betalen € 3,00.

SPREKERSAVOND: "H2BOS: WISSELWERKING TUSSEN BOS EN WATER IN DE TROPEN"

Op 15 december om 20 uur in het EHA (Ecologisch Centrum Antwerpen) zorgen Johan Verstraete van de ontwikkelingsngo Protos en Bart Muys van KULeuven voor een superboeiende sprekersavond. Ze vertellen elk over hun specialiteit (respectievelijk water en bos) en maken linken met dat ander thema. Na deze zoektocht naar wisselwerking tussen water en bos op mondiaal niveau wordt samen met het publiek luidop gediscussieerd.

Meer info:

Nancy.Vancamp@Ugent.be.
Inkom voor VBV-leden is € 1,00,
niet-VBV leden betalen € 2,00.

Voor wie door de bomen het bos niet meer ziet bij verzekeren, lenen of beleggen.

Kantoren: Meerhem 149 a – 9000 Gent | Potegemstraat 11/5 – 8790 Waregem | Deseigemsestraat 1B/001 – 8710 Ooigem
Tel. 056/66 63 49 – Fax 056/66 30 92 – patrick@coverbel.be – www.coverbel.be
Coverbel is onafhankelijk verzekeringsmakelaar & gemandateerd agent bij Eural Spaarbank. CBFA: 47273

Heverleebos en Meerdaalwoud: het beheer van dreven, nu en in de toekomst

BART MEULEMAN & WERNER VERHOEVEN, HOUTVESTERIJ LEUVEN, AFDELING BOS&GROEN

© Afdeling Bos & Groen

Dubbele beukendreef met vier bomenrijen aan de zuid-oostelijke grens van het Meerdaalwoud

Heverleebos en Meerdaalwoud vormen samen één van de grootste bossen in Vlaanderen. Ze zijn vooral bekend omwille van de vele dreven die het bos doorkruisen. De dreven geven een extra interessante dimensie aan de multifunctionaliteit van het bos. Ze versterken niet alleen de landschappelijke functie, er is ook een belangrijke historische en architecturale component. Het beheer van de dreven is maximaal ingepast binnen het huidige bosbeheer voor Heverleebos en Meerdaalwoud. Dit artikel schets kort het belang van dreven en de gevolgen voor het bosbeheer.

HUDIGE TOESTAND VAN DE DREVEN

In 2001 en 2002 werden de dreven in Heverleebos en Meerdaalwoud geïnventariseerd. In totaal vind je nog 57 km bosdreden terug, een restant van de heraanleg van het wegennet door de hertog van Arenberg in de 18de eeuw¹. Meer dan de helft van de dreven is ouder dan 100 jaar, een derde zelfs tussen 110 en 120 jaar.

Bijna 80% van de dreven is beplant met beuk, voornamelijk 'rode' beuk. De laatste jaren worden heel wat tamme kastanjes aangeplant. De eetbare vruchten van deze boom maken hem extra interessant voor de bosbezoekers.

Verder bestaat een aantal dreven nog uit winter- en zomereik, Amerikaanse eik, fijnspar, linde, haagbeuk, douglas en grove den. Vooral linde is een goede dreefboom, omdat die goed tegen schaduw kan en tegen de aangedrukte bodem van een bosweg.

HET LIJDEN VAN EEN DREEFBOOM

Het leven van een dreefboom gaat niet altijd over rozen. De bodem waarin hij wortelt, bevindt zich deels onder het wegdek en wordt samengedrukt door voetgangers, fietsers, wagens en bosbouwmachines en bevat daardoor minder zuurstof. Bovendien worden de oppervlakkige wortels, net onder of tot aan het wegdek reikend, dikwijls beschadigd wat kan leiden tot geheel of gedeeltelijk afsterven van die wortels. Dat gebeurt vaak wanneer gekapte bomen uit het bos worden gesleept en dan schuren tegen de stam van de dreefboom. Ook de stam wordt dan beschadigd. Typisch zijn de stukken schors die laag op de stam zijn afgesleten.

HET BELANG VAN BOSDREVEN

Dreven hebben een duidelijk zichtbaar landschappelijk belang. Ze zijn ook met dat

© Ondersteunend Centrum GIS-Vlaanderen, VLM

*Orthofoto 1988-1999,
rechtlijnig drevenpatroon in Heverlee-bos*

doel aangeplant. Een dreef in een open landschap heeft bovendien nog iets extra. In Meerdaalwoud vinden we op twee plaatsen een beukendreef terug in open landschap, met zeer breed uitgegroeide kroon. De Herculesdreef verbindt Heverleebos en Meerdaalwoud en de dreef ten oosten van de Naamse steenweg (Mollendaalbos) leidt tussen de akkers naar het boshuis 'de Warande' (grens met Wallonië). Dit is zonder twijfel één van de meest imposante dreven.

Het economisch belang van dreefbomen is beperkt, want het is immers de bedoeling dreefbomen als geheel zo lang mogelijk staande te houden, zodat de bomen vanuit economisch oogpunt dan meestal ver over hun hoogtepunt heen zijn. Bovendien verminderen beschadigingen ook de kwaliteit van het

© Afdeling Bos & Groen

Een bruine beukendreef nabij het Warande-boshuis, één van de meest opvallende dreven in open landschap

hout. Ook het feit dat dreven worden aangeplant op grotere afstand en er geen selectie plaatsvindt (bomen zijn laag vertakt, vorken komen veel voor en de stam is dikwijls knoestig) levert dus een geringe houtkwaliteit op. Dreven worden dan ook niet aangeplant met houtopbrengst als doel.

Dreven hebben echter wel een onmiskenbaar ecologische waarde. Oude bomen hebben, afhankelijk van de boomsoort, een ruwe schors, bevatten spleten en holten, ... In een open landschap vormt een dreef een belangrijk ver-

bindingselement. Vleermuizen gebruiken deze dreven als vliegroute. Als een struik en kruidlaag aanwezig is, gebruiken meerdere diersoorten de dreef als stapsteen of als verblijfplaats.

DE DREVEN IN HET BOSBEHEER

De voorbije decennia lag in het bos het accent voornamelijk op het bosbestand en niet op dreefbeheer. Hierdoor zijn de dreefbomen vaak niet optimaal ontwikkeld. Vertrekkend vanuit de huidige toestand zijn keuzes gemaakt i.v.m. het toekomstig beheer. Een eerste keuze bestaat in het al of niet behouden van de dreef. Naast bosbeheertechnische redenen, spelen ook landschappelijk en historische gegevens een rol. In Heverleebos is bijvoorbeeld het dambordpatroon van dreven meer uitgesproken dan in Meerdaalwoud. In eerste instantie zal het beheer in Heverleebos dan ook gericht zijn op behoud en herstel van de dreven.

Behoud van dreven

Dreven die het bosbeheer wil behouden, zullen een bijzonder beheer krijgen. Ten eerste staat de veiligheid voorop, met o.a. regelmatige controles op gevaar voor takbreuk (dode takken, inscheurende vorken, ...). Ten tweede impliceert specifiek drevenbeheer ook verjonging. Versleten of ongezonde dreven worden bij voorkeur in zijn geheel of met relatief grote delen gekapt om de jonge dreefbomen optimale groeikansen te geven en het mooie dreefeffect ook in de toekomst te garanderen. Dit is een ingreep die een grote impact heeft op het landschap. De oude dreefbomen met brede kroon verdwijnen en laten een grote kapvlakte achter. Voor een nieuwe aanplanting moet die kapvlakte dikwijls nog uitge-

breid worden om de nieuwe bomen genoeg groeiruimte te geven. Bosbezoekers reageren soms geschokt op de 'ravage' die aangericht wordt. De houtvesterij Leuven licht daarom de bezoekers en omwonenden vooraf in als omvangrijke werkzaamheden gepland zijn en geeft aan waarom ze noodzakelijk zijn.

Afbouwen van dreven

1/5de van de dreven zal worden afgebouwd omwille van vooral ecologische redenen. Een dreef kan immers zorgen voor inzaai van ongewenste soorten (bv beuk in gemengde eiken-haagbeukenbestanden). Dreven kunnen ook te veel schaduw werpen op het aangrenzende bestand. De invloed van noord-zuid gerichte dreven is in dit opzicht minder groot dan van oost-westgeoriënteerde dreven.

In het noorden van het bos wordt het dambordpatroon behouden of zelfs versterkt. In de ecologisch meer waardevolle zuidrand zullen een aantal rechtlijnige dreven die hun functie als prioritaire verbindingsweg hebben verloren, worden omgevormd tot een slingerende bosweg met hoge beleevingswaarde.

De afbouw van dreven kan op drie manieren:

1. Alle bomen van een dreef worden in één keer gekapt. De ruimte die vrijkomt wordt eventueel aangeplant, meestal echter volgt spontane bosvorming, en op termijn zal het bladerdek zich sluiten boven de weg.
2. Alle bomen van een dreef worden in één keer gekapt. Daarna volgt een beheer als 'interne bosrand'. Dat is een nieuw begrip en houdt verband met open plekken in het bos. De overgang van de weg naar bos gaat geleidelijk. Naast de weg staan lage kruidachtige planten (jaarlijks

gemaaid), wat verder vinden we ruigteplanten (om de twee of meer jaar gemaaid), vervolgens struiken (met tussenposen van enkele jaren afgezet) en tenslotte bomen.

3. De dreefbomen worden opgenomen in het beheer van de omliggende bestanden. Ze krijgen hetzelfde dunningsregime als de omliggende bestandsbomen.

Nieuwe dreven

in Meerdaalwoud en Heverleebos

De voorbije jaren werden enkele grote stukken dreef verjongd. Zo werd de stoven van Amerikaanse eik (gekap tijdens WOII) in de Prosperdreef vervangen door beuk uit het Zoniënwoud. Ter hoogte van de paters Franciscanen werd tamme kastanje geplant en de Herculesdreef achter de kapel van Steenbergveld werd met rode beuk vervangen. Voor de aanleg van echte nieuwe dreven zijn er weinig mogelijkheden voorzien. Wel wordt bij de aanleg van de nieuwe parking in Blanden een dreefstructuur overwogen om de verbinding met het bos te realiseren.

Meer informatie

Ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap, Afdeling Bos en Groen
Houtvesterij Leuven
Waaistraat 1, bus 6, 3000 Leuven
Tel. 016/21.12.21 - Fax. 016/21.12.30

¹ 'De goden, muzen en sterren van het Heverleebos en het Meerdaalwoud', ter voorbereiding van publicatie in Inventaris Historische Tuinen en Parken van Vlaanderen – Provincie Vlaams-Brabant (Bierbeek, Boutersem, Glabbeek, Oud-Heverlee), Roger

De boomhut

Het plezier van de Vlier en het gezeik van de Eik

Kristel Steenhout

Aan de rand van een bosrijk koninklijk domein stond een statige rijzige oude Eik. Precies omdat hij aan de rand van het bos woonde, ontving hij veel licht. Hij strekte zijn knoestige takken uit als armen naar de warme zon. Hij had er bovendien een prima zicht op het kasteel van de koning en wist wat er zich allemaal afspeelde. De Eik koesterde zijn plekje in het bos en genoot van alle aandacht die hem te beurt viel. Het hoeft niet te verwonderen dat hij bijzonder ijdel was. Hij vond van zichzelf dat hij een 'krachtige uitstraling' had. Fijn was ook dat op regelmatige tijdstippen de afgevallen bladeren voor zijn voeten werden weggeveegd. Ja, deze Eik had het hier echt naar zijn zin.

De komst van enkele Vlierstruiken tussen zijn tenen vond hij maar niks. Dat ze niet echt welkom waren, ondervonden de vlierstruiken meteen. Eik werd een lastige, slecht gehumeurde en op wraak beluste zeikeik. Hij kon het niet hebben dat de Vlierstruiken aan het begin van de herfst alle aandacht kregen van de koningskinderen. Zij hadden van hun oma geleerd om vlierbessensiroop te bereiden. Heerlijk is die op pannenkoeken! Ze kwamen dan ook regelmatig vlierbessen plukken en bleefden reuzeveel pret. Ze vertelden grapjes, zaten achter elkaar aan, smulden van de besjes en speelden verstoppertje. De Vlierstruiken trilden van plezier. Van vrolijke kinderen word je zelf vrolijk, behalve dan onze oude Eik. Die was stikjaloers. Waarom besteedden de koningskinderen geen aandacht aan hem en hadden ze alleen oog voor die dwaze piepkleine Vlierstruikjes? Hij was tenminste mooi, groot en sterk! Hij zon op wraak. Een goede maand later voerde hij zijn plan uit. Hij schudde hevig met zijn takken hevig en bekogelde onze vliervriendjes met massa's rijpe eikeltjes. Hij hoopte de Vlierstruikjes pijn te doen en ... kapot te maken. De Vlierstruikjes schrokken zich te pletter,

maar dood gingen ze niet. Vlierstruikjes hebben immers buigzame takjes die tegen een stootje kunnen! Ze keurden Eiks gedrag af, maar konden er weinig aan doen. En zo ging het liedje jaar na jaar verder.

Maar de koningskinderen werden natuurlijk ook een jaartje ouder en op een dag zag de oudste en de stoerste van de koningskinderen in de statige rijzige Eik een prima klimboom. Het duurde niet lang of ook de kleinere vonden de weg naar de laagste stevige takken. Niet veel later kwam er een boomhut en een tarzanslinger. De kinderen brachten veel leuke uurtjes door in onze Eik. En de Eik genoot met volle teugen van de aandacht die hem te beurt viel. Hij voelde zich weer belangrijk. Hij was zielsgelukkig, zelfs al kraakten de kinderen regelmatig hier en daar een takje af. Nu hij alle aandacht kreeg, kon hij zelfs voldaan én gemeend glimlachen naar de Vlierstruikjes tussen zijn tenen en kwam het toch nog goed tussen hen!

© EBG

Zo komt er voor alles en iedereen een tijd om gelukkig te zijn. Bomen zijn als mensen, vind je niet? Ze hebben ieder hun eigen aard en eigen karakter. Zoek jij nu maar eens uit tijdens je volgende boswandeling welke gemoedstoestanden de bomen hebben of welk karakter een bepaalde boom volgens jou heeft. Misschien ontdek je wel echte bomenogen of zie je de knoestige neus van sommige oude bomen. En heb je al eens op de wratten van bomentenen gestaan? Kijk aandachtig en vertel het ons. Verzin er maar een eigen verhaal bij en stuur het ons op. (Vereniging voor Bos in Vlaanderen, De Boomhut. Geraardbergsesteenweg 267, 9090 Melle) Misschien vind je in de volgende boskrant je eigen verhaal! Hopelijk tot binnenkort! Daaaaaaaaaaaaaaaaaaaaag!

Het bosbouwjargon onder de loep

Boven, neven- en onderetage

Etage: (<Fr. étage)

- 1 bovenverdieping van een huis of gebouw; - (bij uitbr.) elk van de boven elkaar geplaatste lagen of onderdelen van andere zaken: de derde etage is die der lage boskruiden op de bodem (Duiven)**
- 2 (geol.) groep aardlagen (van de vierde orde)**

WAT BETEKENEN ETAGES IN DE BOSBOUWSECTOR?

Bij het ontstaan van een bos, zowel spontaan als door aanplanting, is de structuur aanvankelijk zeer ééntonig. Het aantal boomsoorten is beperkt en alle bomen hebben ongeveer een gelijke leeftijd, hoogte, ... kortom er is weinig variatie. Naarmate het bos groeit, ontstaan meer verschillen in hoogte omdat niet alle boomsoorten even snel groeien. Zelfs binnen één bepaalde boomsoort zijn er opmerkelijke groeiverschillen: bepaalde bomen zullen gaan domineren waardoor andere onderdrukt worden. Geleidelijk aan vestigen ook andere boom- en struiksoorten zich tussen de oorspronkelijk aanwezige soorten. De onderlinge concurrentie tussen de bomen leidt tot een verticale variatie in structuur van het bos, ook wel etagevorming genoemd.

De bosbouwsector maakt een onderscheid tussen drie etages of verdiepingen: een boven-, neven- en onderetage. Maar hoe maak je dat onderscheid? Als je de gemiddelde hoogte neemt van de

100 hoogste bomen per ha, bekom je de dominante hoogte. Alle bomen die hoger zijn dan $\frac{2}{3}$ van deze dominante hoogte behoren tot de bovenetage. De nevenetage wordt gevormd door alle bomen met een hoogte tussen $\frac{1}{3}$ en $\frac{2}{3}$ van de dominante hoogte. De onderetage tenslotte zijn alle bomen en struiken die lager zijn dan $\frac{1}{3}$ van de dominante hoogte. Dit regeltje maakt het iets eenvoudiger om de verschillende lagen in de bosstructuur te definiëren, maar uiteindelijk zijn het de verschillende functies die van belang zijn.

Tot de bovenetage behoren alle dominante en overheersende bomen uit de boomlaag. Indien gestreefd wordt naar houtproductie zullen uit deze etage uiteindelijk de meest geschikte bomen geselecteerd worden en zal het verdere beheer van het bos hierop gericht worden. De nevenetage vormt enerzijds een reserve voor de bovenetage. Als bomen verdwijnen uit de bovenetage, door kapping, blikseminslag, ... kunnen bomen uit de nevenetage deze open plaats innemen. Anderzijds heeft

de nevenetage ook een verzorgende functie. Ze draagt onder meer bij tot een maximale benutting van het binnenvallende zonlicht en het tot stand komen van een beschermend bosklimaat. De onderetage brengt een grote hoeveelheid organisch materiaal voort en draagt zo bij tot een goede bosontwikkeling. Bovendien zijn er heel wat beestjes in het bos die hier kunnen schuilen of hun nest maken. De etagevorming is niet altijd even duidelijk. Neem nu een gelijkjarig en gelijksoortig bestand van Corsikaanse den of een populierenbos zonder onderetage. Dergelijke bossen worden gelijkvormig genoemd.

Bij een duurzaam bosbeheer wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke variatie in verticale structuur. Niet alleen omwille van de di-

versiteit aan plantensoorten die op die manier tot stand komt, maar ook omdat dergelijke structuur heel wat voordeel biedt aan de fauna.

Bronnen

- Van Dale woordenboek (zie vorige boskrant)
- Bosbouw, algemene begrippen – Cursus bosbouwbekwaamheid. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, Afdeling Bos en Groen, oktober 2001.

Litouwen (1)

Bij Litouwen denken we aan grijze kleuren, heel wat betonblokken en norse mensen. Maar de realiteit is anders: Litouwen is kleurrijker, en vooral groener, en de inwoners zijn open en vriendelijk. Met vijf nationale en dertig regionale parken, naast 200 natuurreservaten, heeft Litouwen ook heel wat te bieden voor de bos- en natuurliefhebber. In één vierde van het land kan je verdwalen in bos.

De bevolking is niet echt geïnteresseerd in recreatief wandelen. De (vele) kilometers die ze te voet van en naar het werk of de bushalte afleggen, zullen daar voor de doorsnee Litouwer wel voor iets tussen zitten. Je vindt er dan ook nauwelijks bewegwijzerde wandelpaden. Een uitzondering hierop vormt de wandeling met speelstops in Rambynas Regional Park, gelegen in het zuidwesten van Litouwen tegen de Nemunas rivier en grenzend aan Wit Rusland. We keken onze ogen uit: een origineel houten bord kondigt het begin aan. Verder vind je er een doorloopdoolhof, draaimolen, schommelkogel, ... De creativiteit waarmee de speelstops zijn uitgewerkt zet ons in beweging. Of komt het door onze koude, natte voeten? Nooit gedacht een bos met speelstops te-

gen te komen in Litouwen! We doen hier volop ideeën op voor het Nationaal Park Hoge Kempen (Limburg) in spé. Wel hebben we een donkerbruin vermoeden dat de speelstops niet gecheckt zijn op veiligheid.

De schuilhut krijgt van ons de eerste prijs in artistiek en authentiek design (zie coverfoto). We zijn er erg door gecharmeerd!

Kunst en cultuur vind je in Litouwen trouwens verweven door het landschap. Houtsnijwerk kom je makkelijk tegen: kapelletjes, wegwijzers, beelden ... Maar meer daarover de volgende keer.

Tekst: Inge Ketels (in het kader van het verlenen van expertise rond recreatief toerisme, RLKM)

Foto's: Sirka Ludtke (Iris Consulting, Brussel); Johan

Van Den Bosch (Regionaal Landschap Kempen en Maasland)

**Producent van bos - en
haagplantsoen
inheems en autochtoon
materiaal**

Boomkwekerijen SYLVA
t HAND 10
9950 WAARSCHOOT
TEL: 09 376 75 75
FAX: 09 377 37 37
Email: info@sylva.be
www.sylva.be

de noordboomers nodigen uit
openbedrijvendag zondag 3 oktober

■ **fsc aanbod**

hout uit **duurzaam beheerde bossen**
voor uw dak, ramen en vloeren
gecertificeerde leverancier

■ **houtskeletbouw**

van **energiezuinige woningen**
tot **passiehuizen**
comfortabel, zuinig en milieubewust
bouwen en verbouwen

beekstraat 36 | 9600 ronse
tel 055/23 76 76 | fax 055/23 76 77

www.denoordboom.be | info@denoordboom.be

Bosrevue

NR 10 (OKT-NOV-DEC 2004)

► Over bossen en reeën, over bosbouw en wildbeheer

De laatste decennia zien we het aantal reeën overal in Europa spectaculair stijgen, ook in Vlaanderen. Reeën komen nu bijna overal ten oosten van de as Brussel-Antwerpen voor, en zelfs in Oost- en West-Vlaanderen worden ze op steeds meer plaatsen gezien. Aan de bosbeheerder om met kennis van zaken in te spelen op deze toegenomen reewilddensiteiten in de Vlaamse bossen. Dit artikel geeft u alvast een idee van de complexe wisselwerking tussen reewild en hun leefgebied, het bos.

► Adelaarsvaren: ecologie

De bodemvegetatie is erg bepalend voor het uitzicht, de biodiversiteit en ook de verjonging van onze bossen. Soms wordt de bosbodem gedomineerd door één soort. Adelaarsvaren is zo'n soort die de bodemvegetatie kan domineren en de bosontwikkeling zelfs sterk kan bepalen. Dat lokt gemengde reacties uit bij beheerders. In drie artikels bespreken we achtereenvolgens de ecologie van de adelaarsvaren, hoe de Vlaamse bosbeheerders er tegenaan kijken, en de mogelijke beheeropties.

► Het gebruik van een digitale camera in het bos, meer dan alleen mooie natuurfoto's maken

Dit artikel beschrijft een wetenschappelijk onderzoek aan de K.U. Leuven, van een methode voor de bepaling van de hoeveelheid licht die op de bosbodem valt. De hoeveelheid licht is van groot belang, onder meer voor natuurlijke verjonging, voor voorjaarsflora en andere bodemvegetatie, voor de groeisnelheid en de aanwas van het hout, enz... Met behulp van een gewone digitale camera kan de bosbeheerder de hoeveelheid licht op diverse plekken in het bos bepalen, en hier zijn bosbeheer mede op afstemmen.

► Mountainbiken en bosbeheer

Steeds meer mensen willen zich ontspannen maar ook sportief inspanssen in een mooie groene omgeving. Maar welke gevolgen heeft dit voor het bos en het bosbeheer? Hoe moet de bosbeheerder de werkelijke schade inschatten die mountainbikers zouden toebrengen aan het bos? En hoe kan hij het bos zodanig beheren en inrichten dat recreatie samengaat met bos- en natuurbeheer? Onderzoekers uit Nederland en Vlaanderen trachten deze vragen te beantwoorden.